

Vegyés polietilén fóliahulladék reológiai tulajdonságai
Gere Dániel

Accepted for publication in Gép

Published in 2016

DOI:

VEGYES POLIETILÉN FÓLIAHULLADÉK REOLÓGIAI TULAJDONSÁGAI

RHEOLOGICAL PROPERTIES OF MIXED POLYETHYLENE FILM WASTE

Gere Dániel, MSc hallgató, BME, Gépészmérnöki Kar, Polimertechnika Tanszék

ABSTRACT

In the research, LDPEs with different molecular weight and HDPE-LDPE compounds were analysed by capillary rheometry. Based on the results, it can be concluded that, the viscosity of blends can be estimated if the viscosity of components are known.

1. BEVEZETÉS

Napjainkban, a nemzetközi trendeknek megfelelően, a legtöbb műanyagot (36%) a csomagolóipar dolgozza fel. A fröccsöntött termékek gyártása után (31%), legnagyobb mennyiségben fólia típusú termékeket (21%) állítottak elő Magyarországon, 2015-ben. Az előállított fólia termékek alapanyag szerinti megoszlása a következőképpen alakult: kis sűrűségű polietilén (LDPE) 43%, nagy sűrűségű polietilén (HDPE) 13%, polipropilén (PP) 29%, polivinilklorid (PVC) 8%, poli(etilén-tereftalát) (PET) 6%, egyéb 1% [1].

A csomagolóanyagok funkciójukból adódóan, nagyon rövid élettartammal rendelkeznek, emiatt rövid időn belül hulladékként jelentkeznek. Azonban ez a hulladék sokkal értékesebb annál, hogy hulladéklerakóba, szeméttételebe kerüljön, ezért törekedni kell az újrahasznosítására. Az újrafeldolgozás előtt azonban célszerű megismerni a hulladék/regranulátum reológiai tulajdonságait, mivel ezek nagymértékben befolyásolják, szűkítik a lehetséges feldolgozási technológiákat és paramétereiket.

Alapvető reológiai tulajdonság a viszkozitásfüggvény, amely a nyírósebesség függvényében mutatja meg a nyírási viszkozitás értékét. Végtelenül kicsi nyírósebesség esetén a nyírási viszkozitást nullviszkozitásnak szokták a szakirodalomban hívni. Fontos megjegyezni, hogy a nyírási viszkozitás függ a hőmérséklettől, a nyomástól, illetve a molekulatömegtől [2, 3].

1.1. A viszkozitás hőmérséklet függése

Különböző hőmérsékleteken mért homopolimerek és kompatibilis polimer

keverékek viszkozitás függvényei 45°-os tengely mentén eltolhatók idő-hőmérséklet szuperpozícióval, így egy közös görbét (mestergörbe) rajzolnak ki. Ez a trajektóriák menti elmozdulásnak felel meg konstans nyírófeszültség mellett. Az idő-hőmérséklet szuperpozíció előnye, hogy elérhetőek a vizsgálati tartományon kívüli nyírósebességhez vagy frekvenciához tartozó viszkozítások is [2].

Az idő-hőmérséklet szuperpozíció homopolimerek és elegyíthető blendék esetén működik, azonban nem elegyedő keverékek és töltött rendszerek (pl. üvegszállal erősített polimer) esetén nem [2].

1.2. Molekuláris paraméterek hatása a reológiai tulajdonságokra

A polimer ömledékek reológiai tulajdonságait nagymértékben befolyásolják a molekuláris paraméterek: molekulatömeg, molekulatömeg-eloszlás (polidiszperzítás), illetve az elágazás foka (molekuláris topológia). A polimer ömledékek esetében általános, empirikus összefüggés van a (null)viszkozítás, illetve a molekulatömeg között, ami szinte minden polimerre, valamint a koncentrált polimer oldatokra is érvényes [4].

A molekuláris koncepció az, hogy a hosszabb molekulaláncok áthurkolódnak, ami fokozott kölcsönhatást eredményez, és ez felelős a növekvő nullviszkozitásért és molekulatömegért. A molekulatömeg viszkozításra gyakorolt jelentős hatása a feldolgozás során válik nyilvánvalóvá: ha például a polimer degradálódik és ezáltal a molekulatömeg csökken, a viszkozitás és emiatt az extruderben felépített nyomás élesen csökkenhet [2].

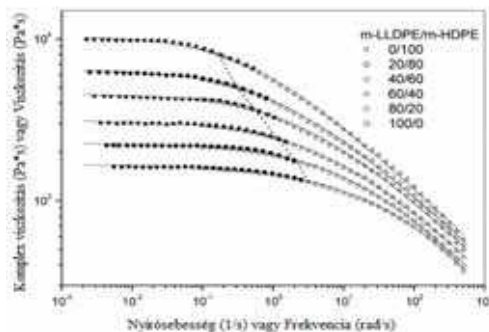
1.3. Keverékek hatása a reológiai tulajdonságokra

A visszagyűjtött, különböző anyag típusú fóliák szétválasztására gyakran sűrűségkülönbségen alapuló módszereket alkalmaznak. A kisméretűre darált fóliaszemcsék közül a polietilén (PE) és a PP a víz felszínén úszik, amíg a polisztirol (PS), a PET és a PVC lesüllyed. Víz és etil-alkohol

50-50 térfogat%-ú keverékében a víznél kisebb sűrűségű poliolefinnek (elsősorban a HDPE és a PP) is szétválaszthatók [5, 6].

Azonban a visszagyűjtés során nehézkes szétválogatni és külön-külön feldolgozni az LDPE-t, illetve a HDPE-t. Emiatt nagyon fontos a különböző keverékek reológiai tulajdonságainak megismerése, mivel ezek jelentős mértékben befolyásolják a későbbi feldolgozási lehetőségeket (pl. extrudálás, fröccsöntés), illetve ezek paramétereit.

Liu és társai [7] metalloccén lineáris, kis sűrűségű polietilén (m-LLDPE) és metalloccén HDPE (m-HDPE), valamint LDPE keverékek reológiai és termikus tulajdonságait vizsgálták. A keverékeket Haake Rheomix600 segítségével 160 °C-on készítették el. A dinamikus és állandó nyírású reológiai méréseket Rheometrics SR 200 dinamikus rotációs reométerrel vizsgálták három különböző hőmérsékleten (160, 180 és 200 °C-on). m-LLDPE és m-HDPE keverékek esetén, azt a következtetést vonták le, hogy a keverékek viszkozitása fokozatosan nő az m-HDPE arányának növekedésével a teljes nyírósebesség tartományon (1. ábra). Ez annak köszönhető, hogy az m-HDPE tömeg szerinti átlagos molekulatömege (83100 g/mol) jóval nagyobb, mint az LLDPE-é (45700 g/mol), amellett, hogy a molekulatömeg-eloszlásuk hasonló.

1. ábra. Különböző arányú m-LLDPE és m-HDPE keverékek viszkozitás görbéi 180 °C-on [7]

Az 1. ábrán a viszkozitás nyírósebesség függését a tele, míg a komplex viszkozitás frekvencia függését a lyukas jelölök mutatják. Az ábrán látható görbék, a mérési eredményekre, a Cross-egyenlet alapján illesztett vonalak. Emellett három különböző hőmérsékleten (160, 180 és 200 °C) vizsgálták az m-HDPE arányában (w_{m-HDPE}) a nullviszkozitás (η_0) változását is. Azt tapasztalták, hogy a mérési pontokra lineáris trendvonal illeszthető.

A szakirodalom áttekintése alapján a cikk célja, hogy elemezze egy vegyes polietilén fóliahulladékból feldolgozott regranulátum

reológiai tulajdonságait. További célja vizsgálni a különböző molekulatömegű (különböző típusú fóliák gyártására ajánlott) LDPE alapanyagok viszkozitásra gyakorolt hatását. Emellett kísérletek elvégzése (modellezve a vegyes polietilén fóliahulladékot), arra vonatkozóan, hogy ismert összetevők alapján megbecsülhető-e egy tetszőleges HDPE-LDPE keverék viszkozitása. A vizsgálatok kapilláris reométerrel lettek elvégezve, mivel ennek a nyírósebesség tartománya (kb. 100-40000 1/s) egybeesik a fröccsöntés, illetve az extrudálás nyírósebesség tartományával.

A mérési eredmények összehasonlíthatóak a dinamikus rotációs reométerrel mértekkel, mivel mindkét módszerrel meghatározható az abszolút viszkozitás [8].

2. VIZSGÁLATOK

2.1. Felhasznált anyagok

A kísérletek a MOL Petrolkémia Zrt. által gyártott FB 243-51 (0,8 g/10 perc), FC 243-51 (2 g/10 perc), illetve FD 243-51 (4 g/10 perc) típusú LDPE, valamint az Unipetrol (Csehország) által gyártott LITEN MB 71 (8 g/10 perc) típusú HDPE eredeti alapanyagokon lettek elvégezve. Az alapanyag márkanevek után zárójelben a technikai adatlapon megadott folyási mutatószám (MFI) értékek olvashatók 190 °C/2,16 kg mérési paraméterek esetén.

Emellett, a kísérletek során, vegyes polietilén fóliahulladékból készült regranulátum (továbbiakban VPE) reológiai tulajdonságai is meg lettek vizsgálva.

A vegyes polietilén fóliahulladékot modellezve, manuálisan, granulátum formátumban összekevert HDPE-LDPE (25/75, 50/50, 75/25 m%-os) keverékek is elő lettek állítva.

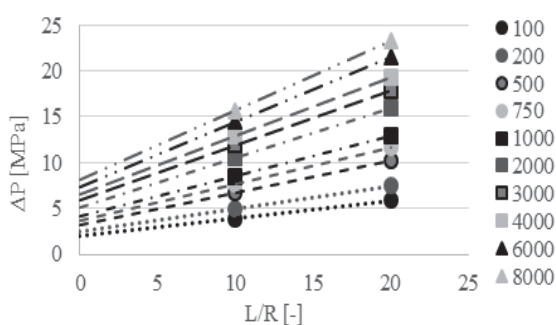
2.2. Mérési paraméterek

A méréseket Instron Ceast SR20 kapilláris reométerrel, 170, 190, 210 °C-on végeztem. A viszkozitásokat a 100-10000 1/s-os nyírósebesség tartományon határoztam meg. Az előmelegítés ideje minden esetben 300 s volt. A mérések során alkalmazott kapillárisok geometriai méretei: $L_1=5$ mm, $D_1=1$ mm, $L_2=10$ mm, $D_2=1$ mm.

2.3. Mérési módszerek, mérések kiértékelése

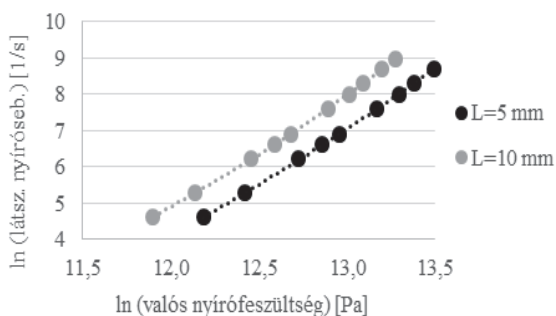
A mérési program lefutása után a keresztfej-sebességéből, valamint a mért erőből a két különböző hosszúságú kapillárisal mért látszólagos viszkozitások kiszámíthatóak.

Ezután a Bagley korrekció segítségével meghatározható a valós nyírófeszültség. A korrekciós tényező a nyírósebesség függvénye is, ezért minden egyes látszólagos nyírósebességnél meg kell határozni az értékét. Ennek meghatározásához a két különböző hosszúságú kapillárisnál kiszámolt nyomáskülönbségeket kell ábrázolni a kapillárisok L/R függvényében (2. ábra). Mindegyik nyírósebességnél egyenest kell illeszteni a diagramon ábrázolt pontokra (2 db pont/nyírósebesség), majd meg kell határozni az egyenesek ΔP tengelymetszetét ($L/R = 0$), ez lesz a korrekciós tényező értéke [3]. A Bagley korrekció a polimer ömledék kapillárisba történő belépéskor és kilépéskor fellépő úgynevezett belépési és véghatásokat veszi figyelembe [3, 9].

2. ábra. Bagley korrekció különböző nyírósebességeken

A valós nyírósebesség a Rabinowitsch módszer segítségével határozható meg. A korrekciós tényező meghatározásához a látszólagos nyírósebesség természetes alapú logaritmusát kell ábrázolni a valós nyírófeszültség természetes alapú logaritmusának függvényében. A két különböző hosszúságú kapillárishoz tartozó értékekre görbét kell illeszteni, amelynek meredeksége megadja a korrekciós tényező értékét (3. ábra) [3].

3. ábra. Rabinowitsch módszer alkalmazása különböző kapillárisokon

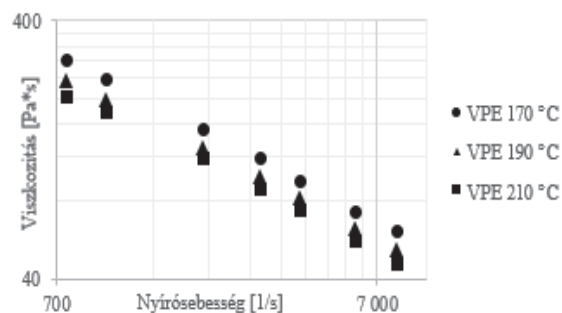
A Rabinowitsch módszer használatára akkor van szükség, ha az áramlás nyírósebesség eloszlása nem egyenletes. Kapilláris reométer esetén a nyírósebesség nagyon eltérő a cső

keresztmetszete mentén, ezért szükséges alkalmazni [3, 9].

3. EREDMÉNYEK

3.1. Hőmérséklet hatása

A 4. ábrán a vegyes fóliahulladékból készült regranulátum viszkozitás görbéi láthatók három különböző hőmérsékleten (170 °C, 190 °C, 210 °C).

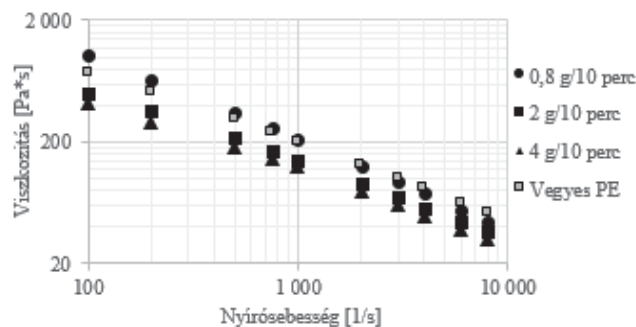

4. ábra. Különböző hőmérsékleteken mért viszkozitásgörbék

Az eredmények a 700-8000 $1/s$ nyírósebesség tartományban vannak ábrázolva. Megfigyelhető, hogy a hőmérséklet növelésével a viszkozitás csökken, tehát az alapanyag folyóképessége nő. Az is jól látszik, hogy a nyírósebesség növekedésével a viszkozitás csökken.

3.2. Molekulatömeg hatása

Az 5. ábrán három különböző molekulatömegű LDPE alapanyag, illetve a VPE viszkozitás görbéi láthatók 190 °C-on. Az eredmények a 100-8000 $1/s$ nyírósebesség tartományban vannak ábrázolva.

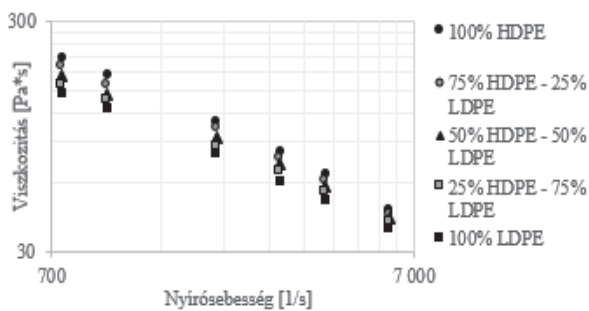
5. ábra. Különböző folyásindexű alapanyagok viszkozitásgörbéi 190°C-on

Megfigyelhető, hogy a molekulatömeg növekedésével, ami kapcsolatban áll az MFI csökkenésével is, a viszkozitás csökken, ez a molekulaláncok számával van kapcsolatban. A kis nyírósebességű tartományban (<1000 $1/s$)

nagyobb a különbség a viszkozitások között, de a nyírősebesség növekedésével ez egyre jobban csökken. A VPE mért MFI-je 1,1 g/10 perc, ez az érték összhangban van azzal, hogy a viszkozitás görbéje szinte megegyezik a 0,8 g/10 perc MFI-jű LDPE-ével. Azonban ez alapján csak az jelenthető ki, hogy a reológiai tulajdonságaik hasonlóak, viszont az anyag összetételéről más nem állapítható meg.

3.3. Keverékek reológiája

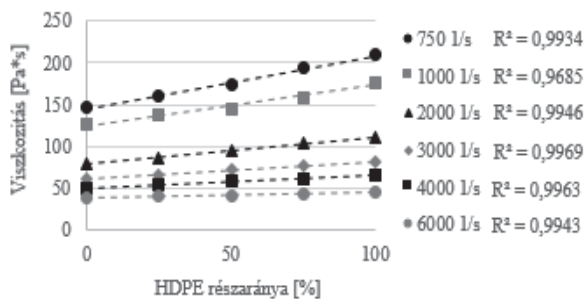
A 6. ábrán HDPE és LDPE 0/100, 25/75, 50/50, 75/25, illetve 100/0 tömeg%-ú keverékeinek viszkozitás görbéi láthatók 190 °C-on. Az eredmények a 700-8000 1/s nyírősebesség tartományban vannak ábrázolva.

6. ábra. HDPE-LDPE keverékek viszkozitás görbéi

Megfigyelhető, hogy a keverékek viszkozitása egyenesen nő a HDPE arányának növekedésével a teljes nyírősebesség tartományban. A mérési eredmények alapján kijelenthető, hogy a mérési tartományban tetszőleges arányú keverék viszkozitása megbecsülhető, ugyanezen összetevők esetén.

A 7. ábrán a HDPE arányában vannak ábrázolva a különböző nyírősebességekhez tartozó viszkozitások.

7. ábra. Viszkozitás a HDPE részarányában

A diagram alapján kijelenthető, hogy a mérési pontok egyenessel közelíthetők, mivel a determinációs együtthatók (R^2) 0,9685 és 0,9969 közé esnek. Megfigyelhető az is, hogy a

nyírősebesség növekedésével az illeszthető egyenes meredeksége csökken.

4. ÖSSZEFOGLALÁS

A kutatás során vegyes polietilén fóliahulladékból készült regranulátum, valamint különböző polietilének viszkozitás görbéit vizsgáltam. Az eredmények alapján kijelenthető, hogy a regranulátum viszkozitásgörbéje az FB 243-51 típusú eredeti LDPE alapanyaghoz nagyon hasonló. A HDPE-LDPE keverékek viszkozitás görbéi alapján megállapítható, hogy ismert összetevők esetén, a viszkozitásgörbe alapján a keverék összetétele megbecsülhető.

5. IRODALOM

- [1] L. Buzási: Magyarország műanyagipara 2015-ben. Polimerek, 2, 200-209, 2016.
- [2] K. Kohlgrüber: Co-rotating twin-screw extruders fundamentals, technology, and applications. Hanser Publishers, Munich, 2008.
- [3] P. J. Carreau, D. C. R. De Kee, R. P. Chhabra: Rheology of polymeric systems principles and applications. Hanser Publishers, Munich, 1997.
- [4] J. D. Ferry: Viscoelastic properties of polymers. John Wiley & Sons, New Jersey, 1980.
- [5] F. Ronkay, K. Dobrovsky, A. Toldy: Műanyagok újrahasznosítása. Egyetemi Jegyzet, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Gépészmérnöki Kar, Budapest, 2015.
- [6] S. Pongstabodee, N. Kunachitpimol, S. Damronglerd: Combination of three-stage sink-float method and selective flotation technique for separation of mixed post-consumer plastic waste. Waste Management, 28, 475-483, 2008.
- [7] C. Liu, J. Wang, J. He: Rheological and thermal properties of m-LLDPE blends with m-HDPE and LDPE. Polymer, 43, 3811-3818, 2002.
- [8] Z. Huszár: A műanyag-feldolgozást segítő reométerek. Műanyagipari Szemle, 5, 7-12, 2004.
- [9] T. Á. Bánhegyiné: Kaucukok és hőre lágyuló műanyagok reológiai vizsgálata. Műanyagipari Szemle, 1, 23-32 (2003).

6. KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

A szerző köszönettel tartozik a Jász-Plasztik Kft.-nek az ömledékviszkozitás mérések elvégzéséhez biztosított laboratóriumi háttérért. A kutatás az Országos Tudományos Kutatási Alap (OTKA K 109224) által biztosított forrásból valósult meg.